

Роля и социално-икономически принос на модерната търговия в България

ИНСТИТУТ ЗА ПАЗАРНА ИКОНОМИКА

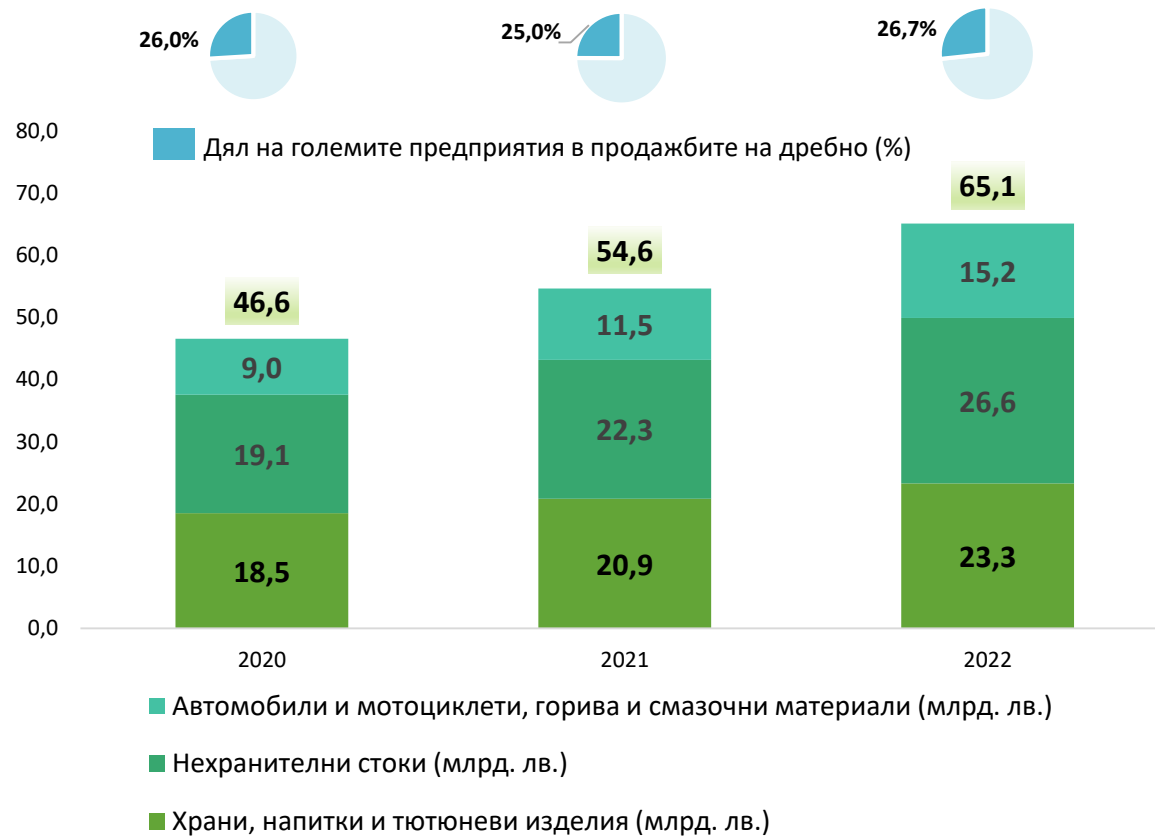
ЛЪЧЕЗАР БОГДАНОВ & ПЕТЪР ГАНЕВ

МАРТ 2024 Г.

Част 1: Продажби на дребно и роля на големите предприятия

ИНСТИТУТ ЗА ПАЗАРНА ИКОНОМИКА

Продажби на дребно в България и роля на големите предприятия (млрд. лв., 2020-2022 г.)

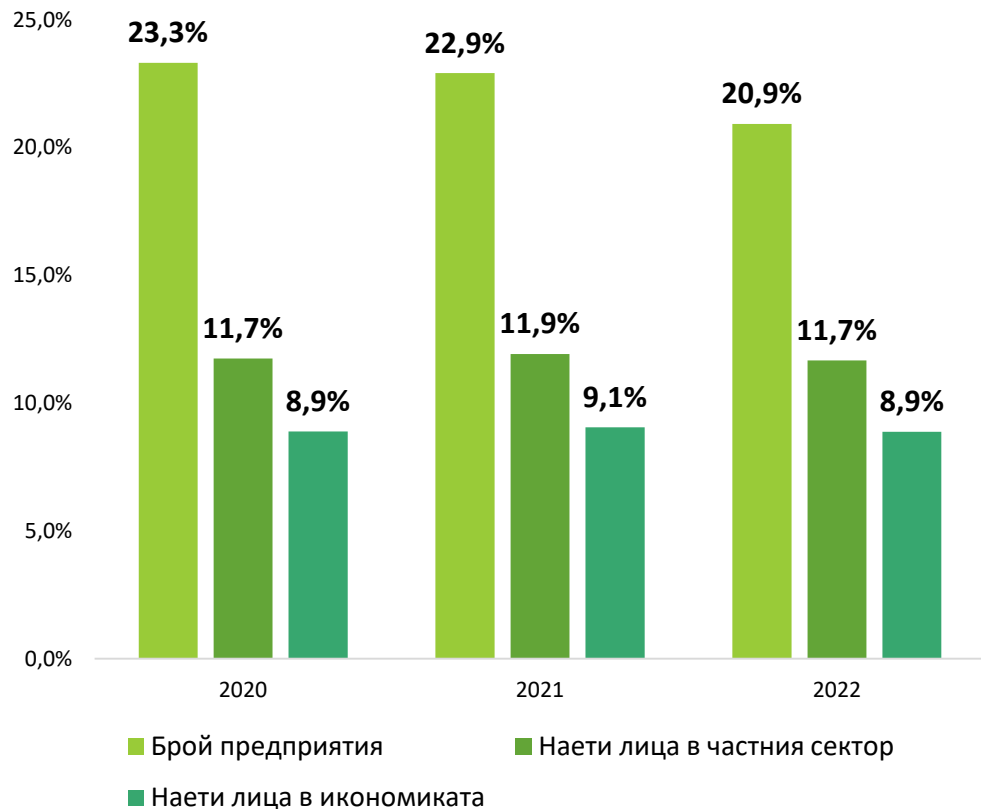
- ✓ През 2022 г. продажбите на дребно в България отчитат ръст от 19,1% и достигат 65,1 млрд. лв. по цени на крайна реализация (с включени акцизи и ДДС);
- ✓ След пандемията се наблюдава устойчив ръст в продажбите на дребно, като при хранителните стоки ръстът е в рамките на 12-13% на година, а при нехранителните стоки в рамките на 17-19% на година;
- ✓ Продажбите на дребно на големите предприятия представляват 26,7% от всички продажби на дребно в страната, като техният дял нараства с 1,7 процентни пункта спрямо 2021 г.;
- ✓ Ключов фактор за високия ръст на продажбите на дребно в монетарно изражение е отчетената инфлация, която достигна най-високата си точка в края на 2022 г.

Източник: ИПИ на база данни от НСИ

Част 2: Показатели на компаниите в търговията на дребно, обхват и роля на модерната търговия

ИНСТИТУТ ЗА ПАЗАРНА ИКОНОМИКА

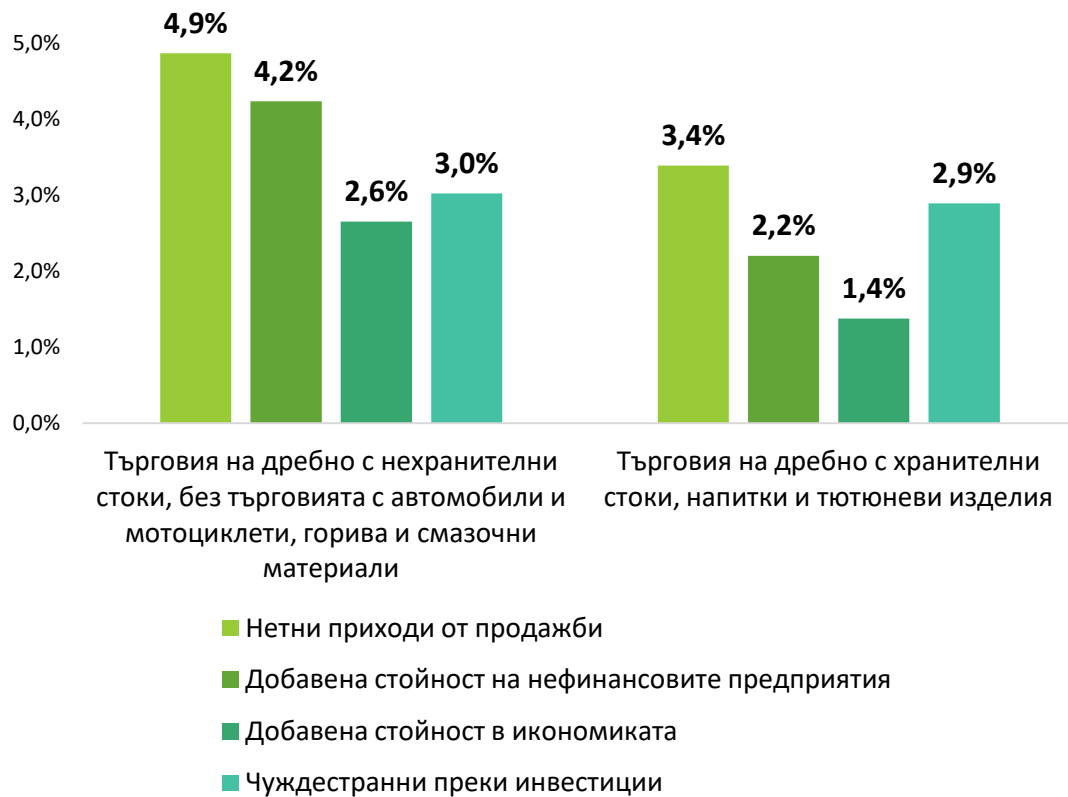
Търговията на дребно като дял от всички предприятия и наетите лица (% , 2020-2022 г.)

- ✓ През 2022 г. в търговията на дребно в България оперират 94 хил. компании, или 20,9% от всички нефинансови предприятия в страната;
- ✓ Секторът е на първо място по брой на компаниите, като в него влизат някои от най-големите предприятия в България – начело с големите търговски вериги, както и огромен брой микро предприятия, разположени в почти всяко населено място в страната;
- ✓ Общо броят на наетите лица в търговията на дребно е над 202 хил. души, което е 11,7% от наетите лица в частния сектор и 8,9% от всички наети лица в страната.

Източник: ИПИ на база данни от НСИ

Търговията на дребно с хранителни и нехранителни стоки като дял от основни икономически показатели (% , 2022 г.)

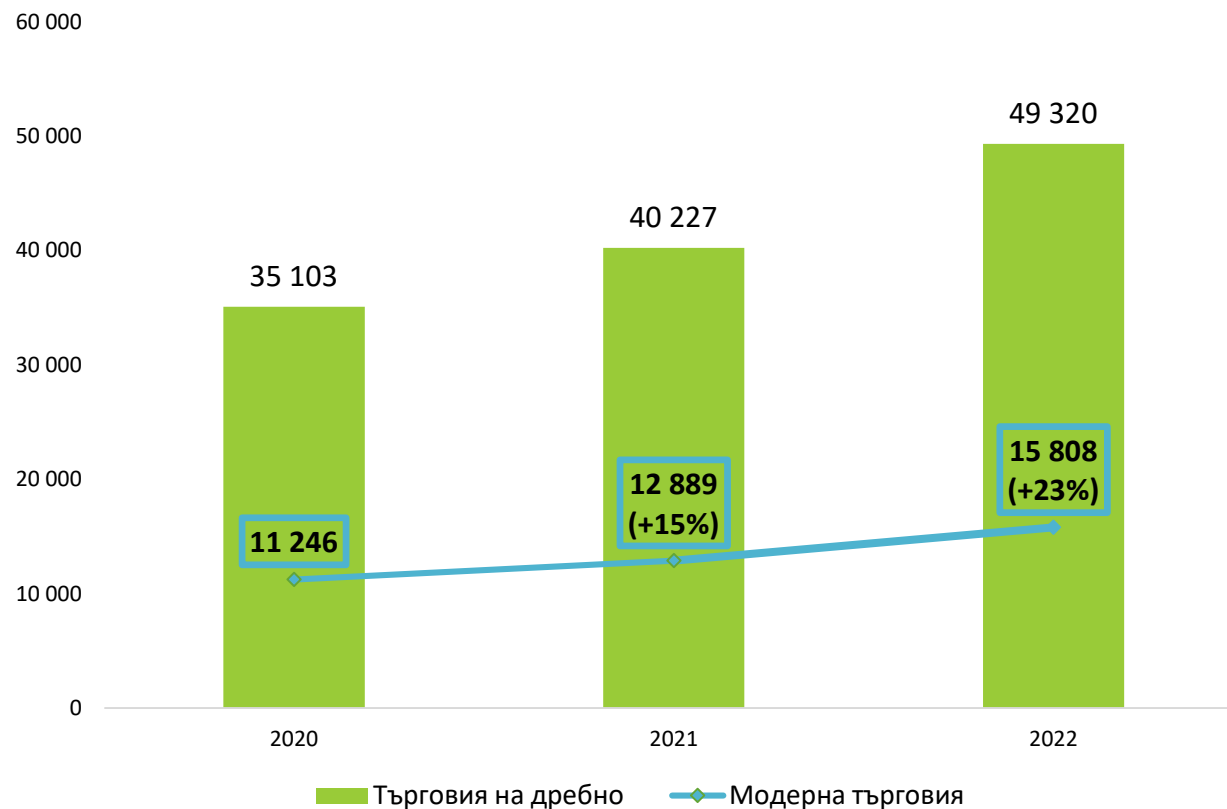
- ✓ През 2022 г. търговията на дребно с хранителни стоки реализира 3,4% от приходите от продажби и 2,2% от добавената стойност на всички нефинансови предприятия в страната;
- ✓ През 2022 г. търговията на дребно с нехранителни стоки, изключвайки търговията с горива, реализира 4,9% от приходите от продажби и 4,2% от добавената стойност на всички нефинансови предприятия в страната;
- ✓ Чуждестранните преки инвестиции са съответно 850 млн. евро в търговията с хранителни стоки и близо 890 млн. евро в търговията с нехранителни стоки, изключвайки горивата, като това са съответно 2,9% и 3,0% от чуждите капитали в предприятията в страната.

Източник: ИПИ на база данни от НСИ

Обхват на модерната търговия

- ✓ В икономическата теория понятието „модерна търговия“ няма формална и общоприета дефиниция;
- ✓ Това налага оценката на обхвата на модерната търговия в България да се извърши с допълнително целенасочено изследване на дейността на предприятията и експертна преценка. Водещи основания за включването на дадена компания в групата на тези, които за целите на настоящия анализ се определят като „модерна търговия“, са посочените в устава на Сдружението за модерна търговия критерии – търговска площ, брой наети и приходи от продажби;
- ✓ Основен източник на информация са годишните финансови отчети на предприятията в България. В рамките на изследването е направен преглед на отчетите на над 300 предприятия, декларирали основната дейност в търговията на дребно;
- ✓ На базата на тази оценка в условно-дефинирания сектор „Модерна търговия“ за целите на настоящия анализ са обхванати близо 70 отделни вериги, опериращи под общ търговски бранд, в търговията с хранителни и нехранителни стоки в страната.

Приходи на компаниите от модерната търговия (млн. лв., 2020-2022 г.)

- ✓ Общите приходи на големите търговски вериги нарастват от 12,9 млрд. лв. през 2021 г. до 15,8 млрд. лв. през 2022 г., като модерната търговия концентрира 32,1% от всички приходи в търговията на дребно;
- ✓ Само през 2022 г. ръстът в приходите на модерната търговия е 23%, като големите вериги леко увеличават своя дял в търговията на дребно в страната;
- ✓ Всички вериги отчитат ръст на приходите през 2022 г., като при тези за нехранителни стоки се наблюдава по-силен ръст, в т.ч. заради отварянето на нови търговски обекти.

Източник: Оценка на ИПИ на база данни от НСИ и преглед на фирмени отчети

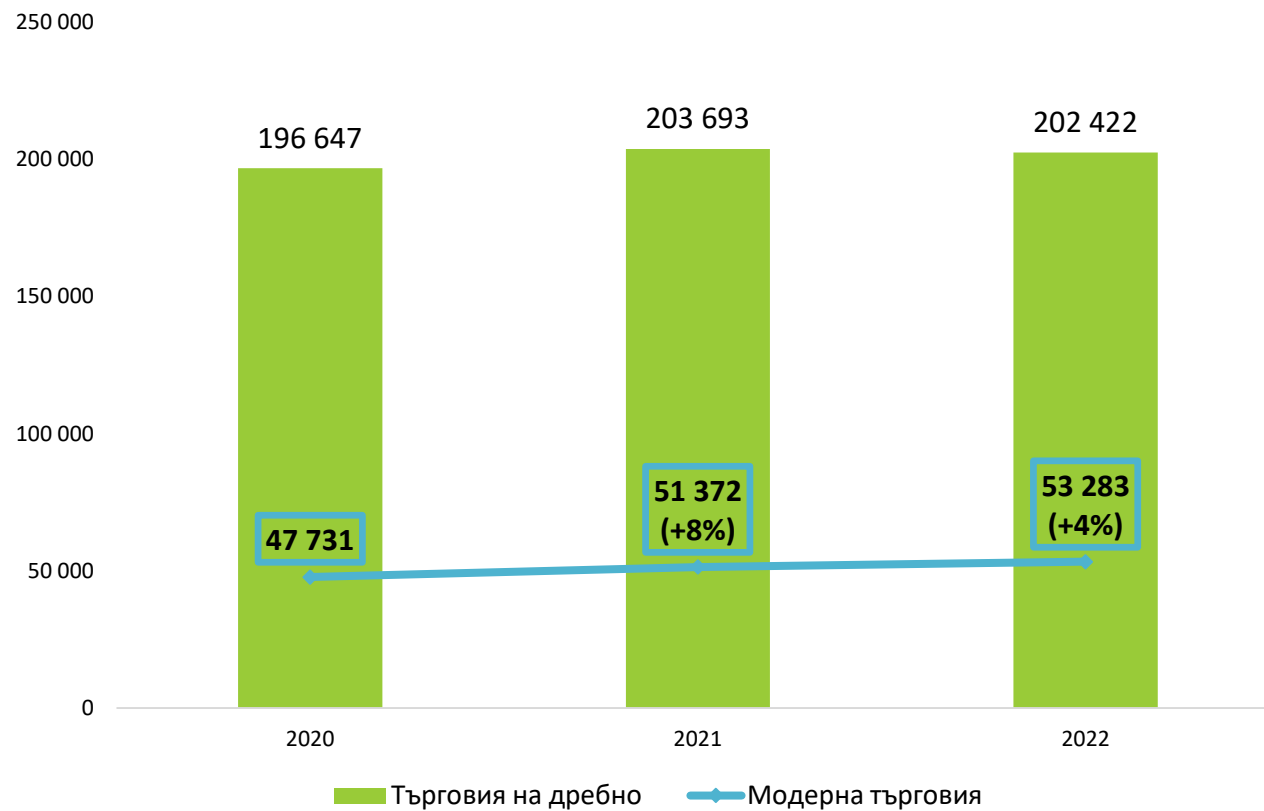
Приходи в модерната търговия по основни подсектори (млн. лв., 2022 г.)

- ✓ Хранителните вериги отчитат приходи в размер на над 8,5 млрд. лева, или около 54% от разглежданите компании в модерната търговия;
- ✓ Модерната търговия в специализирани магазини с битови електроуреди и електроника генерира близо 1,5 млрд. лева приходи, или около 9,5% от приходите в модерната търговия;
- ✓ На следващо място са големите търговци, предлагащи мебели, осветители, килими, подови покрития и други стоки за бита – над 1,2 млрд. лева приходи (дял от 7,8%), както и железария, бои и плоско стъкло – малко над 1,1 млрд. лева приходи (дял от 7,0%).

Източник: Оценка на ИПИ на база данни от НСИ и преглед на фирмени отчети

Наети лица в компаниите от модерната търговия (млн. лева, 2020-2022 г.)

- ✓ Наетите лица в компаниите от модерната търговия се увеличават от 47,7 хил. души през 2020 г. до 51,4 хил. души през 2021 и 53,3 хил. души през 2022 г.;
- ✓ Делът на наетите в модерната търговия спрямо всички наети в търговията на дребно се увеличава от 24,3% през 2020 г., до 25,2% през 2021 г. и 26,3% през 2022 г.
- ✓ Обектите само на членовете на СМТ осигуряват заетост на над 23 хиляди души в страната. В някои области членовете на СМТ осигуряват работа на над 1% от всички наети лица в частния и публичния сектор.

Източник: Оценка на ИПИ на база данни от НСИ и преглед на фирмени отчети

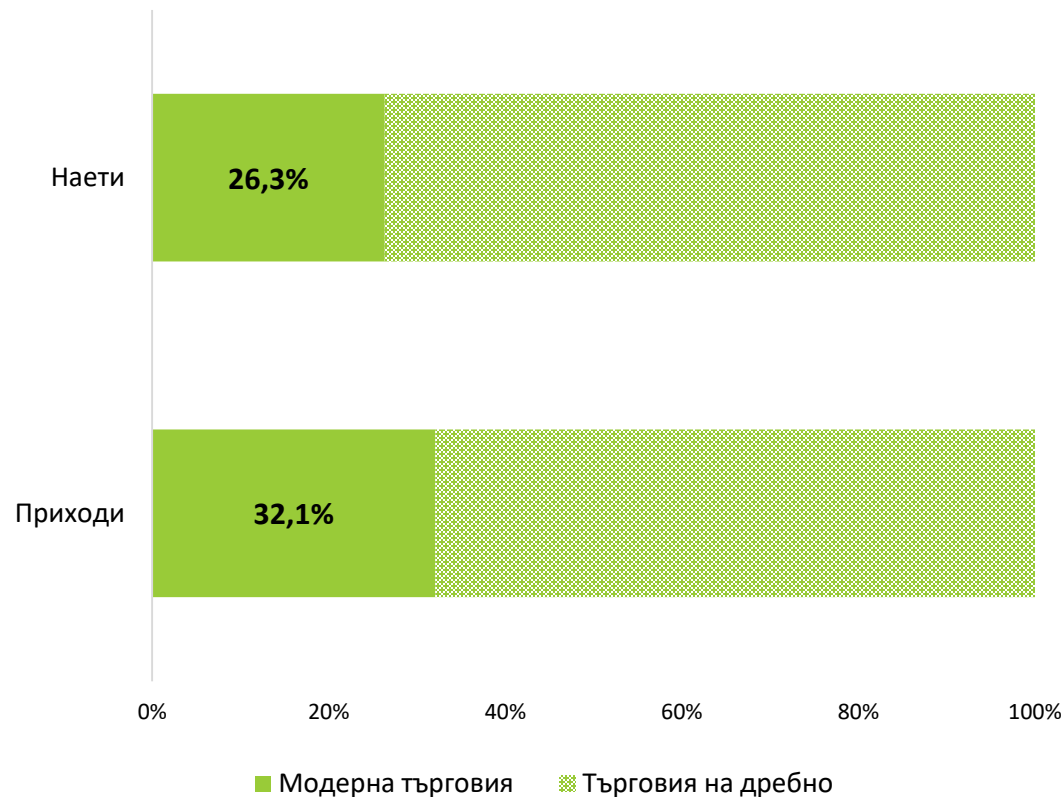
Модерната търговия по основни подсектори (брой наети, 2022 г.)

- ✓ Големите хранителни вериги поддържат над 28,6 хил. работни места през 2022 г., като допринасят за 54% от общата заетост в модерната търговия през годината;
- ✓ На следващо място е модерната търговия в специализираните магазини, предлагащи железария, бои и плоско стъкло с близо 4,6 хил. наети, или 8,6% от общата заетост в модерната търговия;
- ✓ Модерната търговията в магазините за облекло и обувки осигуряват работа на 3,5 хил. лица, а магазините, предлагащи мебели, осветители, подови покрития и други стоки за бита – 3,4 хил. лица;
- ✓ Големите магазини за битови електроуреди и електроника осигурява работа на над 3,0 хил. лица, а в магазините за парфюмерийни и козметични стоки – над 2,1 хил. лица.

Източник: Оценка на ИПИ на база данни от НСИ и преглед на фирмени отчети

Дял на модерната търговия в търговията на дребно в България (% , 2022 г.)

- ✓ Компаниите от модерната търговия генерират приходи за 15,8 млрд. лв. и осигуряват работа на 53,3 хил. души през 2022 г.
- ✓ Модерната търговия допринася за 32,1% от общите приходи в търговията на дребно през 2022 г. и наема 26,3% от общия брой заети лица в сектора;
- ✓ Делът на модерната търговия в броя наети в сектора се покачва през годините, което е обвързано с инвестициите и разширяването на покритието на веригите в страната;
- ✓ Компаниите от модерната търговия разполагат с над 50% от общата балансова стойност на дълготрайните материални активи в цялата търговия на дребно в страната.

Източник: Оценка на ИПИ на база данни от НСИ и преглед на фирмени отчети

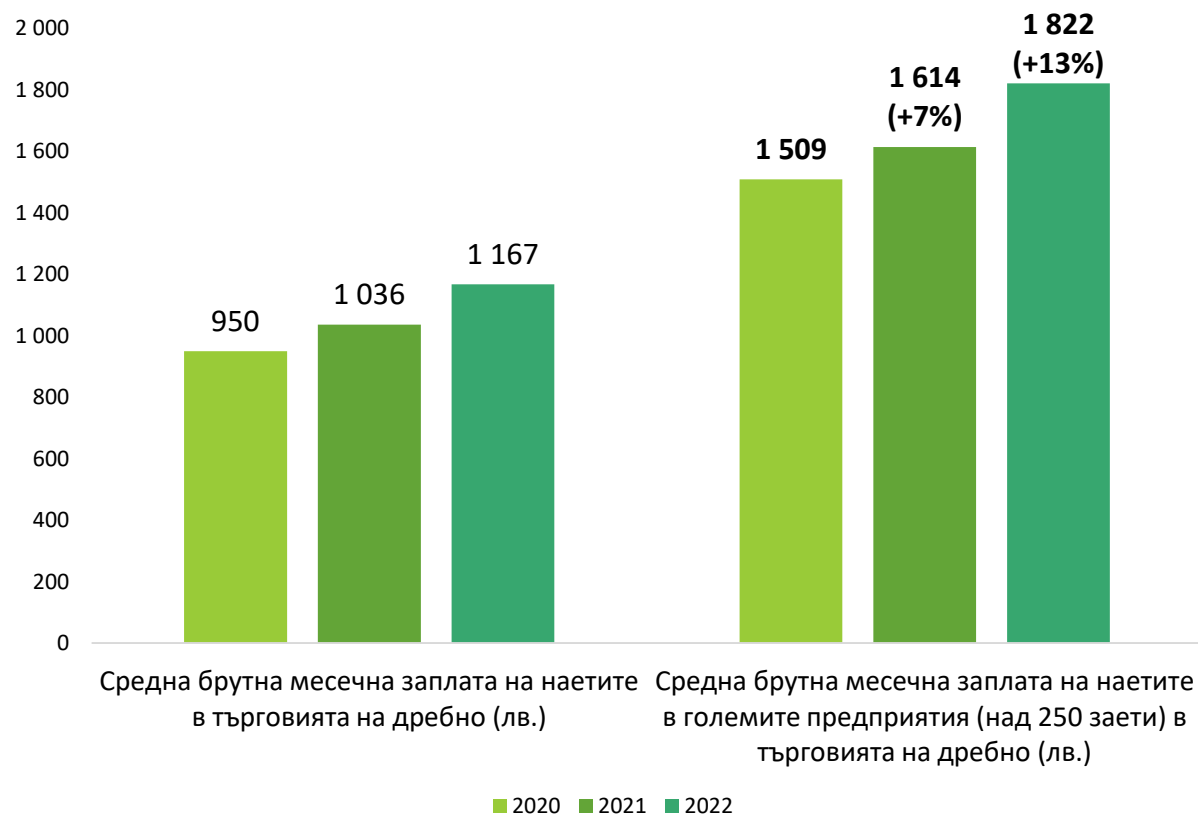
Дял на модерната търговия в търговията на дребно по основни подсектори (2022 г.)

- ✓ В търговията с хранителни стоки модерната търговия генерира 47% от общите приходи и осигурява 35% от заетостта;
- ✓ По-нисък е дялът в търговията в специализирани магазини с нехранителни стоки като цяло – там модерната търговия допринася за 31% от общите приходи и 22% от броя на наетите лица;
- ✓ Най-силна е ролята на модерната търговия при продажбите в магазините за битова електроника и електроуреди – 67% от приходите и 51% от заетостта;
- ✓ При железарията, боите и стъклото, както и при мебелите, осветителите и стоките за бита, модерната търговия концентрира над 50% от приходите и между 37-43 от наетите;
- ✓ При парфюмерийните и козметични стоки модерната търговия концентрира около 45-47% от приходите и наетите, а при спорните стоки, игрите и играчките – 40% от приходите и над 30% от наетите.

Източник: Оценка на ИПИ на база данни от НСИ и преглед на фирмени отчети

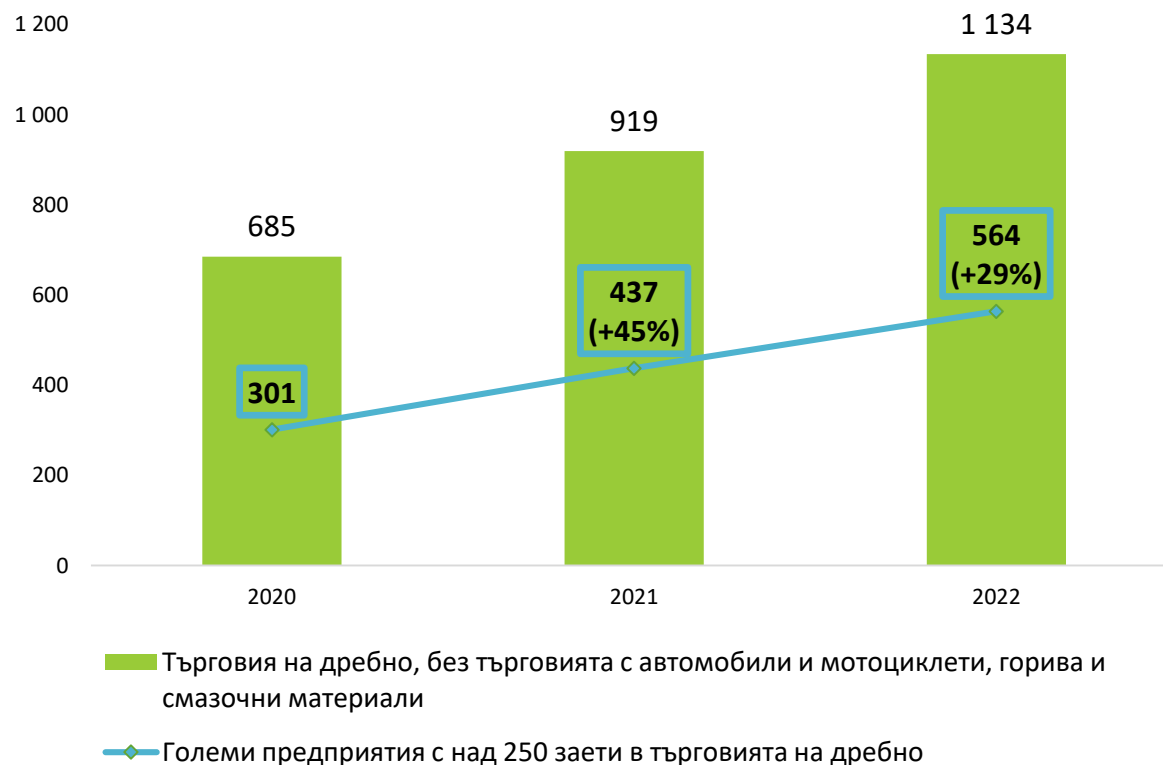
Размер на средната брутна заплата на наетите в търговията на дребно и в големите предприятия (лв., 2020-2022 г.)

- ✓ Възнагражденията в големите предприятия (над 250 наети) в търговията на дребно достигат 1 822 лв. през 2022 г., което е с **56% над средната заплата в сектора** и по-висока от средната заплата за всички предприятия в страната;
- ✓ Чувствително по-високите възнаграждения в големите предприятия се наблюдават във всички подсектори на търговията на дребно – в различните хранителни и нехранителни вериги заплатите са в рамките на 50-60% по-високи от средните за съответния сектор;
- ✓ През 2022 г. възнагражденията в големите предприятия в търговията на дребно нарастват с близо 13%.

Източник: ИПИ на база данни от НСИ

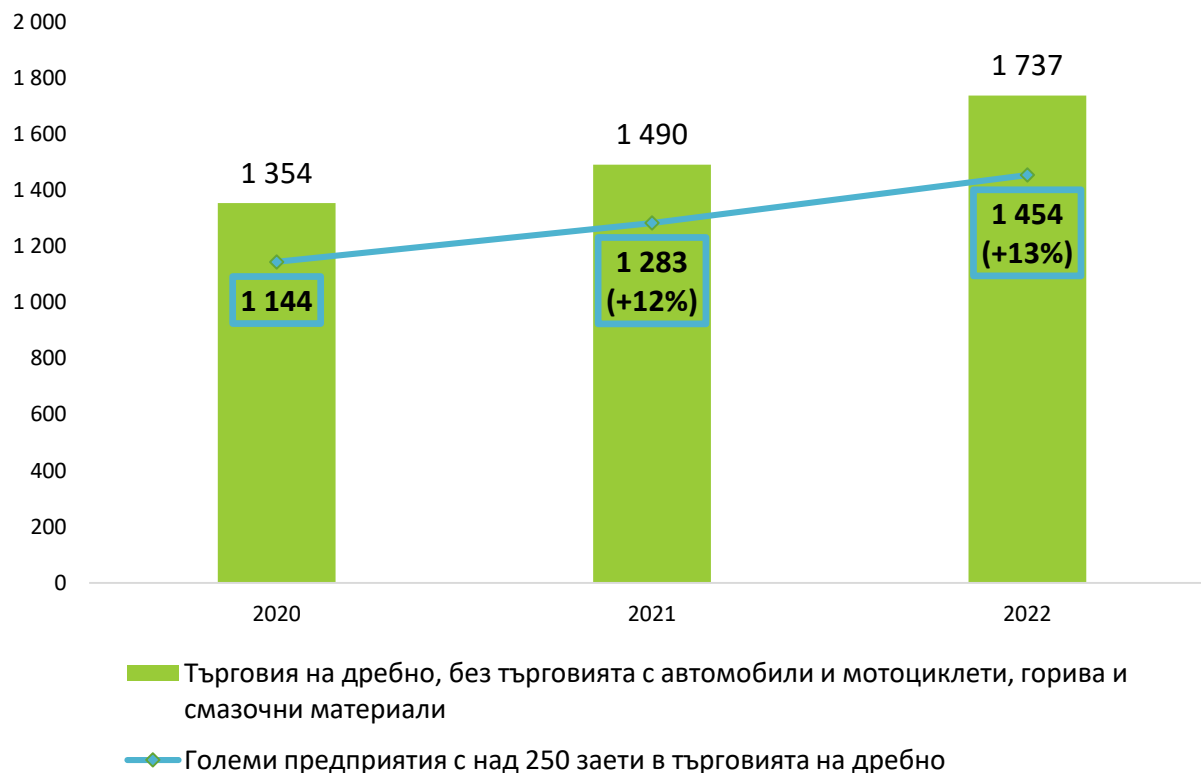
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи в търговията на дребно и роля на големите предприятия (млн. лв., 2020-2022 г.)

- ✓ Само за последните три години (2020-2022 г.) големите предприятия (над 250 заети) в търговията на дребно са направили **инвестиции в размер на над 1,3 млрд. лв.;**
- ✓ Инвестициите на големите предприятия достигат 564 млн. лв. през 2022 г., като това са точно 50% от всички инвестиции в търговията на дребно, без търговията с автомобили и горива;
- ✓ Ръстът на инвестициите на големите предприятия след пандемията е значителен – 45% ръст през 2021 г. и 29% ръст през 2022 г., като тази динамика отразява инвестициите както в логистика и въвеждане на нови системи, така и в разширяване и отваряне на нови обекти в страната.

Източник: ИПИ на база данни от НСИ

Чуждестранни преки инвестиции в търговията на дребно и роля на големите предприятия (млн. евро, 2020-2022 г.)

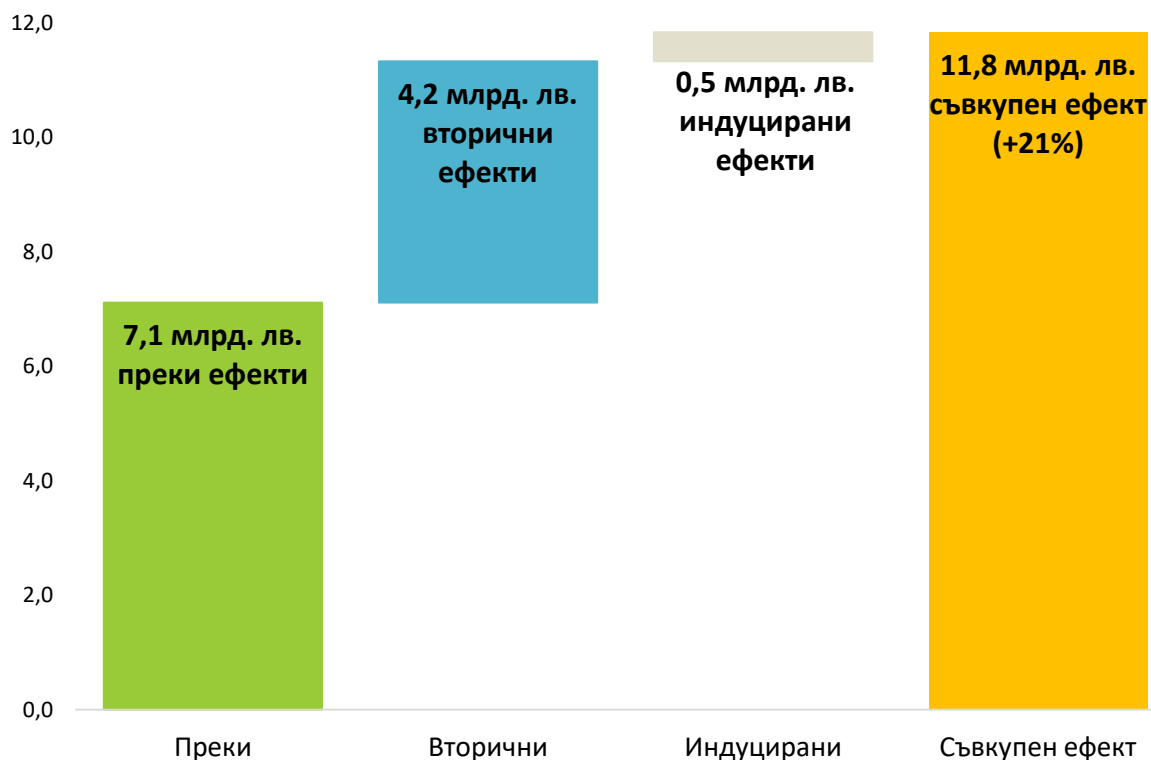
- ✓ Чуждестранните преки инвестиции с натрупване в големите предприятия (с над 250 заети) в търговията на дребно достигат близо **1,5 млрд. евро към 2022 г.**;
- ✓ В периода 2020-2022 г. чуждите капитали в големите предприятия в търговията на дребно нарастват с над 300 млн. евро, като отчитат ръст от 12-13% на година;
- ✓ Сериозен ръст на чуждите капитали в последните две години се наблюдава в търговията с мебели и осветители, облекла и спортни стоки;
- ✓ Големите предприятия концентрират над 85% от всички чужди капитали в търговията на дребно.

Източник: ИПИ на база данни от НСИ

Част 3: Принос на модерната търговия в икономиката на България

ИНСТИТУТ ЗА ПАЗАРНА ИКОНОМИКА

Оценка на съвкупния ефект на модерната търговия върху вътрешното търсене в страната (млрд. лв., 2022 г.)

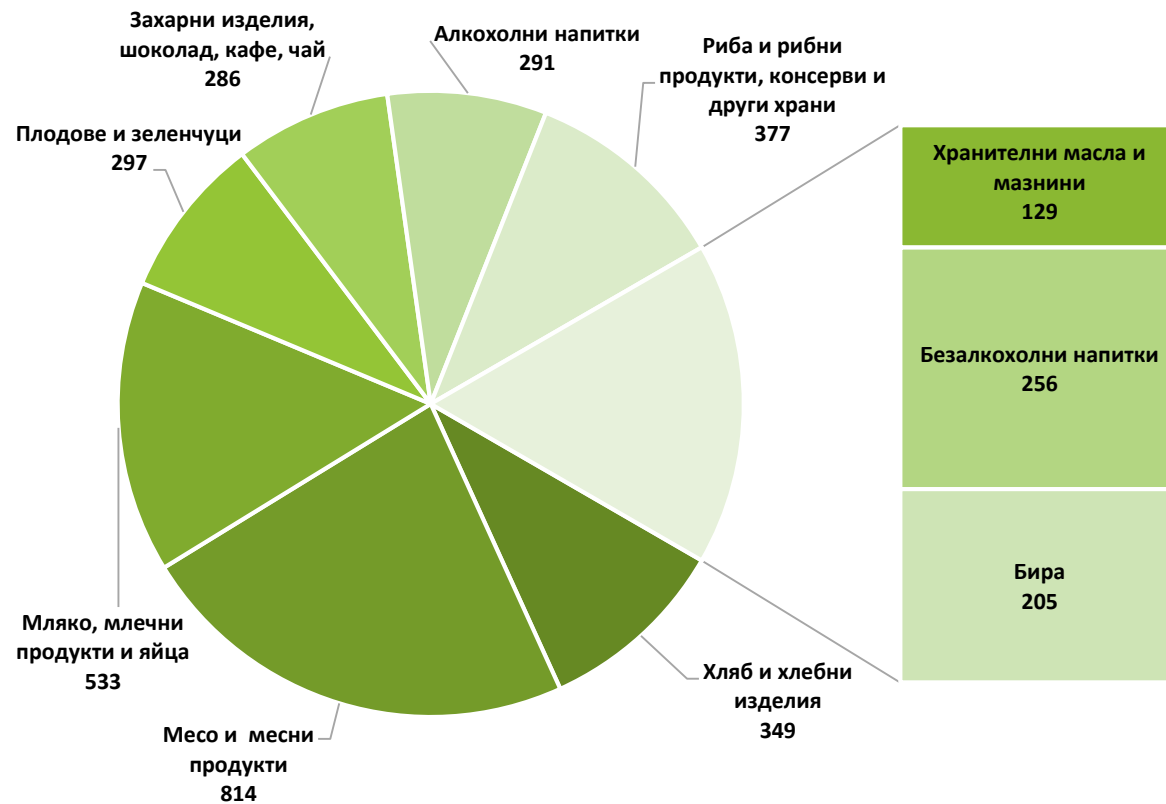
✓ Съвкупният ефект, измерен през създаденото пряко и допълнително вътрешно търсене в българската икономика, от дейността на компаниите от модерната търговия през 2022 г. достига 11 840 млн. лева, в т.ч.:

- Над 6,2 млрд. лева разходи за доставени от български компании стоки, изпълнени услуги и реализирани инвестиции и над 870 млн. лева нетни доходи на наетите от заплати;
- 4,2 млрд. лева допълнителни (вторични) ефекти по веригата на стойността, създадени благодарение на дейността на доставчиците на стоки и изпълнителите на услуги;
- Над 500 млн. лева индуцираните (третични) ефекти от потреблението на дохода на домакинствата на наетите в отраслите, доставящи потребителски стоки и услуги.

✓ Съвкупният ефект от дейността на компаниите от модерната търговия отчита ръст от над 2 млрд. лв. (21%) през 2022 г.

Източник: Оценка на ИПИ на база данни от НСИ и преглед на фирмени отчети

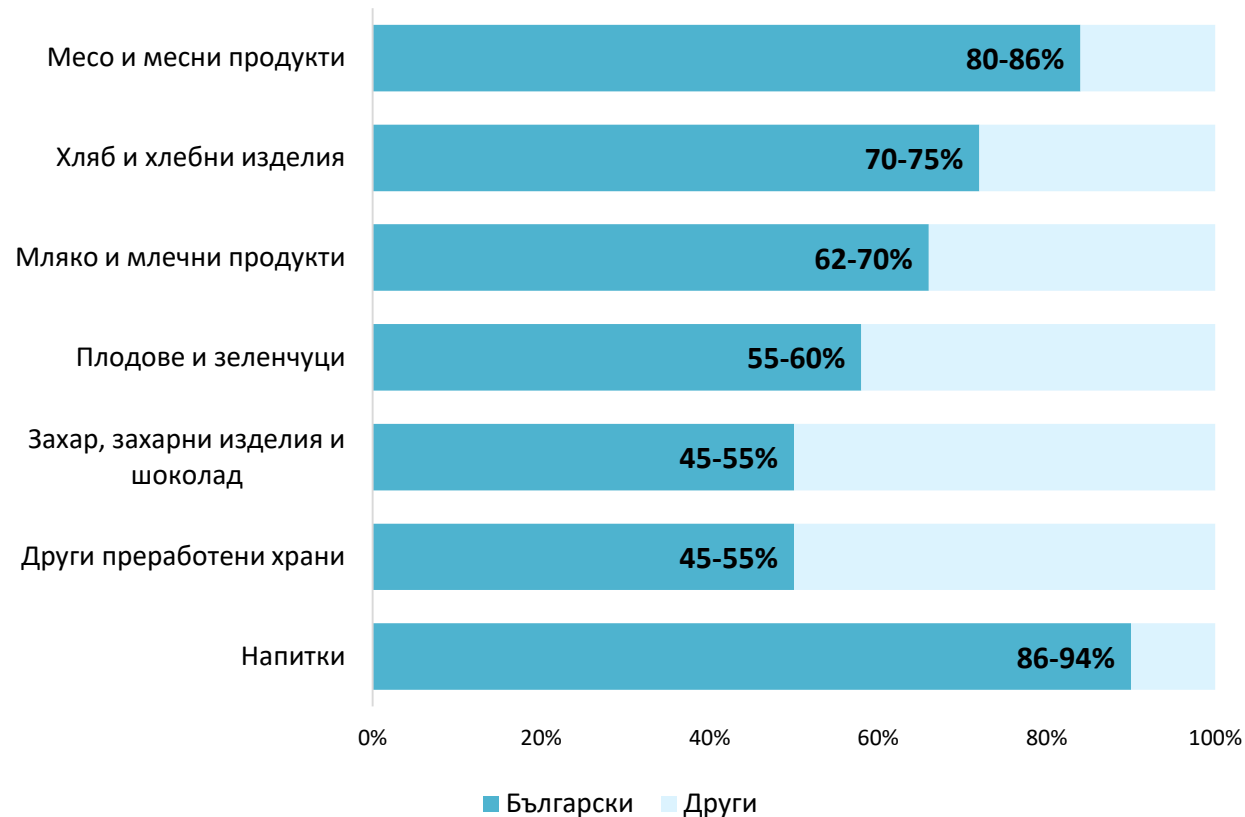
Оценка на разходите за доставка на български храни и напитки, предлагани в хранителните вериги (млн. лв., 2022 г.)

- ✓ По оценка на ИПИ общата стойност на разходите на хранителните вериги, насочени към български доставчици на храни и напитки, достига над 3,5 млрд. лева през 2022 г.;
- ✓ Това са средства, които генерират търсене и имат директен ефект върху българските производители на храни и напитки;
- ✓ Оценките за основните категории храни и напитки са изведени на база експертни оценки, статистически данни и проучване сред компании за относителните дялове на доставките, реализирани от български производители.

Източник: Оценка на ИПИ на база данни от НСИ и преглед на фирмени отчети

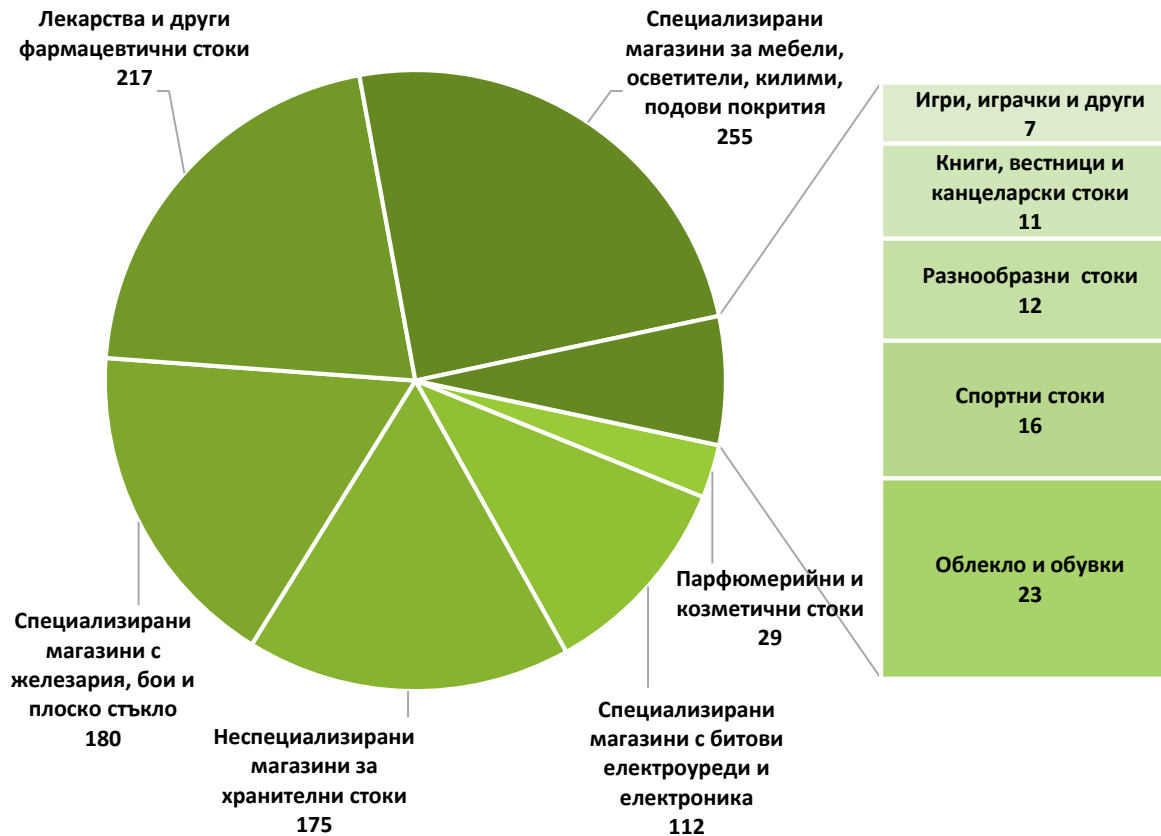
Дял на хранителните стоки от български доставчици в големите вериги (% , 2022 г.)

- ✓ Близко 70% от продаваните стоки в хранителните вериги са от български доставчици;
- ✓ При месото и месните продукти над 80% от продаваните продукти са от български доставчици;
- ✓ При хляба и хлебните изделия делът на българските доставчици е 70-75%, а при млякото и млечните продукти около 70%;
- ✓ Над половината от продаваните пресни плодове и зеленчуци в хранителните вериги са от български доставчици;
- ✓ Под 50% е делът на българските доставчици при преработените храни, както и при захарните изделия.

Източник: Оценка на ИПИ на база данни от НСИ и преглед на фирмени отчети

Оценка на разходите за доставка на български стоки, предлагани в нехранителните вериги (млн. лв., 2022 г.)

- ✓ По оценка на ИПИ общата стойност на произведените и доставени от български партньори стоки за продажба в нехранителните вериги достигат близо 1040 млн. лева;
- ✓ Ролята на българските доставчици е различна при различните продуктови групи като делът варира от 5% до 90% по оценки на ИПИ;
- ✓ Стойността на българските стоки е най-висока във веригите, предлагащи мебели, обзавеждане и стоки за дома, аптеките, специализираните магазини от типа „Направи си сам“;
- ✓ Прегледът на разходите за отделните стоки е важен, тъй като предопределя вторичните ефекти от дейността на модерната търговия по веригите на доставки, в т.ч. приноса към български производители.

Източник: Оценка на ИПИ на база данни от НСИ и преглед на фирмени отчети

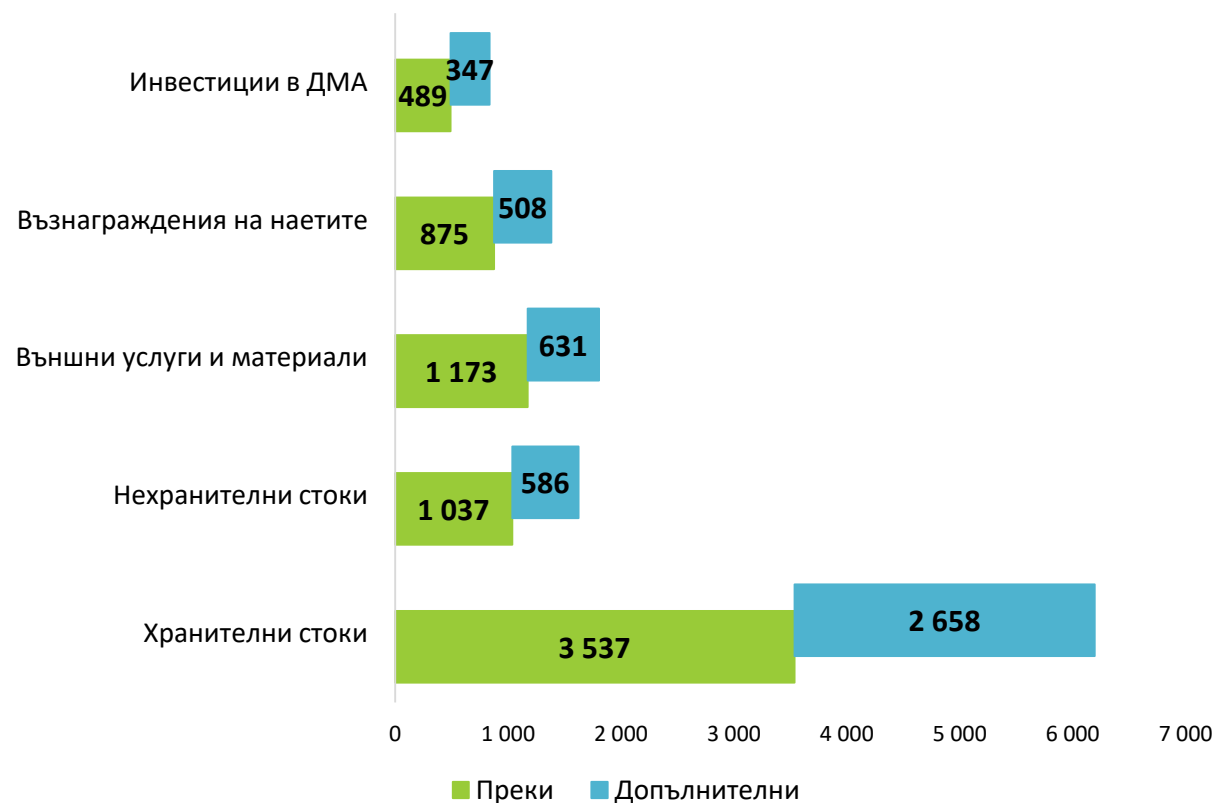
Дял на нехранителните стоки от български доставчици в големите вериги (% , 2022 г.)

- ✓ Средно около 20% от продаваните стоки в нехранителни вериги са от български доставчици;
- ✓ Най-висок е дялът на българските стоки при лекарствата и фармацевтичните стоки, както и при книгите, вестниците и канцеларските стоки – в рамките на 35-45% от всички продажби в нехранителните вериги;
- ✓ Дялът на българските доставчици на мебели, осветителни тела, килими, подови покрития и други стоки за бита варира между 25 и 35% от всички продажби в нехранителните вериги;
- ✓ Българските производители на железария, бои и стъкло допринасят между 20 и 30% от всички продажби в нехранителните вериги;
- ✓ По-нисък е дялът при спортните стоки, игрите и играчките, както и при парфюмерийните стоки – в рамките на 7-12%.

Източник: Оценка на ИПИ на база данни от НСИ и преглед на фирмени отчети

Разбивка на преките и допълнителните ефекти по веригата на стойността и свързаните производства в българската икономика (млн. лв., 2022 г.)

- ✓ Дейността на българските производители на храни и напитки, доставящи стоки на веригите в модерната търговия генерира допълнителен ефект в размер на над 2,6 млрд. лева в увеличени приходи на свързани предприятия и отрасли;
- ✓ Дейността на българските производители на нехранителни стоки, продавани в обектите на модерната търговия, генерира допълнителен ефект в размер на близо 600 млн. лева в увеличени приходи на свързани предприятия и отрасли;
- ✓ Общите инвестиционни разходи на компаниите от модерната търговия, насочени към българската икономика през 2022 г., са оценени на 490 млн. лева, като генерират допълнителен (вторичен) ефект в партньорите на строителите и доставчиците на оборудване в размер на близо 350 млн. лева;
- ✓ Нетните възнаграждения на наетите надхвърлят 870 млн. лева. Потреблението на домакинствата на наетите в на свой ред генерира допълнителен (индуциран) ефект върху вътрешното търсене на потребителски стоки и услуги от над 500 млн. лева.

Източник: Оценка на ИПИ на база данни от НСИ и преглед на фирмени отчети

Роля и социално-икономически принос на модерната търговия в България

ИНСТИТУТ ЗА ПАЗАРНА ИКОНОМИКА

ЛЪЧЕЗАР БОГДАНОВ & ПЕТЪР ГАНЕВ

МАРТ 2024 Г.